

ПРАКТИЧНА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 008:331.546

В. С. Гриценко, канд. філос. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
valentynagrytsenko@knu.ua

ГУМАНІТАРНА ЕРУДИЦІЯ У ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЯХ КУЛЬТУРОЛОГА

Стаття присвячена дослідженню гуманітарної освіченості як ознаки фаховості культуролога. Особливу увагу приділено актуалізації культурології як науки, здатної впливати на сучасні процеси розвитку культури, розглянуто необхідність врахування даного фактора у формуванні культурологічних компетенцій. Гуманітарне "всєбачення" культурології розглянуто як підстава бути домінантом сучасної гуманітаристики.

Ключові слова: гуманітаристика, ерудиція, гуманітарний домінант, культура, сутність людини, сутнісна універсальність, фахові компетенції.

Постановка проблеми. Перетнувши третє тисячоліття, людина все піддає сумніву: від сталих уявлень про звичаєві регулятиви свого буття до сповідуваних віками духовних істин – прадавніх оберегів людського світу. Її соціокультурний габітус все більше тяжіє до середньостатистичних вимірів, далеких від його справжнього, сутнісного, джерела. Редукція стала віянням часу, не проминувши жодної сфери життя, віддавши на відкуп іронії щирість почуттів, глибину переживань, духовний ентузіазм. Послідовно здрибнюється семантика понять, дотичних до праці самотворення: значеннєве поле звужується, змінюються смислові домінанти, відсуваються на задній план чи просто відсікаються змісти мобілізаційного характеру.

Спіткало це й ерудицію – урівнена із вправністю "просунутих" інтернет-користувачів, вона поступово скоротила класичний обсяг свого розуміння. Це явна і прикра втрата, особливо відчутна по відношенню до її гуманітарної іпостасі, того духовного депозитарію, що має надзвичайний людинотворчий ресурс. Усвідомлення такого його значення мало різні історичні вияви, зокрема, у пізні радянські часи в русі за гуманітаризацію освіти, обумовленому не лише ідеологічними цілями, а й очевидною духовною стагнацією. У подальшому це створило ґрунт для введення у загальноосвітні програми культурознавчих аспектів, згодом – для появи в українських вишах відповідних навчальних курсів і, врешті, спеціалізацій з культурології.

В умовах кризи самоідентифікації потреба в них зростає неухильно, хоча не може вповні бути задоволена через недосформованість загальної системи культурологічних знань, скоріше мозаїчних, ніж всеосязних, переважно відцентрових, а не доцентрових, схильних до фактологічного, а не сутнісного аналізу. У вітчизняній культурології до труднощів системної кристалізації додається вихована з радянських часів звичка мати загальний "несхибний" орієнтир, неможливий, звісно, за сучасної теоретичної поліфонії, а також народжений власним аналітичним голодом магнетизм зарубіжного доробку, його учнівське, апологетичне сприйняття. Таким чином, досягнення культурологічної фаховості є, скоріше, задачею проективною, вирішення якої передбачає розуміння її необхідних складових. Сама природа культури робить їх гуманітарно скерованими, **культурологія ж виступає в науці як справжній гуманітарний домінант, обіймаючи весь простір світу Людини.**

Це вимагає відповідних підходів та методів, а за широкого звернення до фактології – обов'язкового і визначального врахування її антропних витоків. Так закладається **гуманітарне всєбачення**, яке за оптимальних умов – індивідуальної схильності та професійної зацікавленості і, звичайно ж, спеціальної фахової підготовки – **стає** гуманітарною ерудицією: не окремим особистим досягненням, а **фундаментом, базисом культурологічної компетентності**. Це потребує

спеціального протоколу підготовки – цілісної системи відповідно мотивованих і внутрішньо скоординованих дидактично-інтелектуальних зусиль. Зауважимо, що міждисциплінарність, залишаючись тенденцією розвитку сучасної науки в цілому, для культурології є основою, пов'язаною з її засадничими універсальностями, що передбачає її неухильний евристичний поліморфізм. Не зайве констатувати, що з тих же причин ядро знань про культуру стало підставою загальнонаукової міждисциплінарної аналітики, а наявність гуманітарного посылу – показником її якості та глибини.

Аналіз досліджень і публікацій. У даному ракурсі проблема ставиться вперше. Це обумовило переважне звернення до непрямих джерел, що розглядають її окремі складові, а також до досліджень, присвячених з'ясуванню людинознавчої природи культурології, її гуманітарного характеру, питанням філософії культури. Однак у світлі обраної проблеми головний інтерес складають підходи до аналізу гуманітарних ресурсів культурології, розвинуті на тлі нових суспільних реалій, зокрема, розширення соціальних культурних свобод, передусім свободи культурного самовиявлення. У формуванні дискурсу дослідження питання продуктивним виявився розгляд гуманітаристики як способу перетворення дійсності, створення віртуальних, духовно насичених паралельних світів (М. Н. Епштейн), гуманітарних наук – як "служби розуміння" (І. В. Малигіна, І. П. Леонтьєва, О. Г. Ніколаєва), тематизації буття людини в культурі – як простору антропології (Л. С. Кляйн), системної культурології – як метанауки (Р. В. Корень), як науки, що формує дійсність (Дорис Бахманн-Медик), специфіки культурології як науки гуманітарного ряду (А. Я. Флієр), а також її філософських засновків.

Метою статті є аналіз гуманітарної ерудиції як оптимальної моделі культурологічної освіченості, що має бути врахована у процедурах надання майбутнім культурологам знань та практичних навичок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенційний культуролог "приречений" в освоєнні свого фаху рухатись у полідисциплінарному просторі, залишаючись на базі широкого гуманітаризму, що є чинним для будь-якої культурологічної спеціалізації. У цьому полі діє набір операціональних засобів: бі-, а в умовах України – полілінгвізм, комп'ютерна компетентність, вільне володіння основами джерелознавства і бібліографії. Якщо необхідність перших двох не потребує пояснень, джерельна евристика з її бібліографічною складовою вимагає виходу з тіні, куди потрапила разом із втратою інтересу до друкованого слова як джерела знань, хоча має також аудіальну і візуальну складові. Насправді вона є умовою формування дослідницької коректності, експертної грамотності і, що не менш важливо, – керівництвом і допомогою у самоосвіті, здатність до якої знаходимо серед ознак шуканої компетентності культури.

ролога. Не випадково сьогодні друкована книга знову стає світовим трендом. Причини цього зрозумілі і, до речі, лежать у тій же гуманітарній площині.

Процедура культурологічного аналізу більшою мірою, ніж будь-яка інша, має справу з тонким переведенням внутрішнього у зовнішнє, прихованого – у явне. Значення мови як посередника в цьому процесі переоцінити неможливо, адже саме вона є головним способом прояснення складного, незрозумілого, того, що приховано за зовнішнім. Опосередковуючи реальність у лінгвістичних одиницях, не дивлячись на відсоток допустимого відхилення, мова для фахового оператора стає інструментом бачення, здатного у співвідношенні предметної практики і її мовної інтерпретації не втрачати суті речей. Це особливо важує, коли, як зараз, стрімко розширюється проблемне поле культурології. Мова виявляється гідним предметом уваги, виступаючи мовленнєвим аналогом усієї людської практики. Володіння нею забезпечує коректну інтерпретацію закодованих у мовленні культурних явищ.

Для вільної орієнтації в інформаційному банку людства культурологу необхідні компетенції на рівні впевненого PC-user'a. Навряд сьогодні когось здивуєш терміном "академічна інтернет-евристика", апеляцією до "гуманітарних цифрових технологій", поняттям "гуманітарна інформатика", вжитим для позначення міждисциплінарних досліджень у сфері гуманітарних наук тощо. Цілком слушним є передбачення повної легітимації у недалекому майбутньому терміна "цифрові гуманітарні науки" як такого, що зафіксує їх реальну, сьогоднішню, форму існування; певний досвід роботи вже накопичений лабораторіями та центрами гуманітарної, соціально-гуманітарної інформатики, оновлення гуманітаристики, прогнозування майбутнього гуманістики в цілому, ініціативами сприяння її розвитку, створеними у різних країнах, на різних континентах світу (на жаль, тут ми ще суттєво відстаємо). Все це відбувається на тлі багаторічного активного обговорення можливостей і, врешті, підстав для подальшого існування гуманітаристики взагалі. Не маючи сумніву в її майбутньому, зауважимо, що за будь-яких позицій, на які спираються у цих штудіях, вона демонструє свій прямий зв'язок із досвідом людського саморозвитку. Займаючись Людиною, вона об'єктивно виступає частиною її історії, і зовсім інша справа – питання її економічно-маркетингового рейтингу на сучасному інформаційно-технізованому ринку освіти.

Питання ж про природу і сутність гуманітаризму є, без сумніву, питанням метафілософським і не може бути вирішено всередині самої гуманітаристики, яка поки що не є цілісною теоретичною системою з чітко визначеним предметно-проблемним полем й відповідним методологічним апаратом. Важко не погодитись із тим, що сьогодні вона все ще розвивається "у суто екстенсивному режимі, у системі категорій і понять, які давно вичерпали свої пізнавальні можливості, хоча має всі можливості для *інтенсивної ідейної та методологічної експансії* у боротьбі за інтелектуальні пріоритети у загальнолюдському масштабі" [3, с. 163–164]. На нашу думку, ці можливості надані їй філософським стрижнем – підґрунтям її устремлень та знань, який спрямовує до світу Людини, світу, створеного її свідомістю, почуттями, бажаннями, втіленими у багатоманітні діяльнісні акти. З іншого боку, гуманітарна відкритість до процедур рефлексії наділяє філософію живим всебаченням людського буття, необхідного для її розвитку.

Свідок розгортання культурних процесів, головний тримач культурного капіталу, а отже, ключ до розуміння культури, гуманітаристика уособлює зв'язок знання з духовними смислами й, потребує комунітарності,

шукає свого чутливого співрозмовника, в той час як філософія потребує того, хто здатний прийняти відкриті нею універсальні сенси буття. Як установка свідомості філософія завжди гуманітарна, гуманітаризм завжди філософський. Якщо долею першої є трансцендування – вихід за межі мінливості світу до його основ, то сильним місцем другого виступає володіння рівнем очевидного (не того, звісно, що лежить на поверхні!) в усьому різноманітті та багатстві його людських проявів. Їхня спільність, точніше, їхня гомогенність витікає з родової сутності Людини; вони разом, нехай і по-різному, задіяні в єдиному процесі людинотворення.

Зрозуміло, у контексті даного дослідження розведення філософії і гуманітаристики є операціонально-умовним, адже насправді мудролобство, легітимарне для філософії, спрямоване прагненням Людини підноситись, характерним для істоти, здатної творити штучний світ, набуваючи при цьому особливого самовідчуття, яке, на наш погляд, проникливо і точно виражене поняттям "надістотності" [5]. Саме це прагнення стимулює нескінченність процесу людського світовлаштування, забезпечуючи духовно-творчу перспективу розвитку людства. По суті, ми маємо справу з різними формами саморефлексії – тієї, яка схильна до систематизації світобачення в універсальних принципах та законах, і такої, що у виявленні смислів буття вдається не до логічних процедур, а до співставлень та аналогій, метафор та образів. Розглядаючи гуманітаристику, гуманітаризм, гуманістику стосовно культурології, ми маємо на увазі і перше, і друге, розуміючи, що гуманітарне знання, попри свої асистемність, поліканальність та розпорошеність, повноважне на всьому просторі людської реалізації, незалежно від форм її прояву.

Сьогодні ми спостерігаємо новий виток наукового інтересу до гуманітаризму. Хоча аналіз його векторів не є нашою задачею, слід зауважити, що ця активність викликана об'єктивною і нагальною необхідністю, яка, власне, актуалізує і предмет нашого розгляду – проблему гуманітарної ерудиції як показника культурологічної компетентності. Залишаючись складовою загального дискурсу, вона здатна мати і власний, що має включати синтез окреслених нею концептуальних ядер. Слід констатувати, що до сьогодні необхідного комплексного підходу до її розгляду й вирішення не існує, в той час як кожний з її елементів чи вже опинився, чи постає у полі окремої уваги дослідників.

Немає жодних підстав заперечувати приналежність культурології до гуманітаристики як сукупного знання про Людину. Принциповим є визнання її комплексності, яку, зокрема, вбачають у поєднанні теоретичного й емпіричного, раціонального і позараціонального, у набутті відчуття особистої причетності до об'єкта пізнання, в обов'язковій аналітико-методологічній кореляції з іншими, передусім людинознавчими, науками. Доказом гуманітарного статусу культурології вважають її аксіологічність – причетність до ієрархізації світу "за його ціннісними ознаками (параметрами значущості для людини)" [3, с. 163]. А. Я. Флієр називає культурологію чи не найбільш життєздатним проектом серед дослідницьких стратегій гуманітарних наук з їх "нестримним прагненням змішувати дисципліни у немислиму кількості комбінацій", О. С. Кириллова бачить її ризик й, водночас, її можливу історичну місію в тому, щоб залишитись назавжди "лише пограничною сферою соціально-гуманітарних досліджень" [2].

Гуманітарну титульність культурології підтверджують слова О. Жукової щодо появи нової значущої тенденції наукового знання – "культурологізації дискурсу", яка, за її спостереженнями, відбувається сьогодні у різних сферах гуманітаристики [1]. Теоретик-культу-

ролог М. Епштейн, виступаючи як кризовий менеджер гуманітаристики, бачить можливість її рятівного оновлення в розвитку прикладної, чи експериментальної, гуманістики, де задачею культурології має стати вихід до транскультурного світу – континууму, що обіймає всі культури разом із лакунами між ними, єдності всіх культур і ще не реалізованих в них можливостей. Вчений переконаний, що, виходячи з існуючих культур як матеріалу своєї роботи, культуролог, власне, і творить з них транскультуру як "нове символічне середовище існування людського роду" [6, с. 634].

Таким чином, концептуальний аналіз культурології як зони гуманітаристики виявляє її мегапозицію, обумовлену предметом – культурою як цілокупністю всіх людських реалізацій. Це вимагає фахової відповідності культуролога, яка виходить з рамки його формально визначених компетенцій, адже він виступає простором співвіднесення і зв'язності того, що не можна співвіднести природним шляхом. Це, звісно, потребує й особливих зусиль, і специфічних вмінь. Дана проблема здається нам важливою також у плані визначення покликання культуролога і його не лише наукового, а й, власне, суспільного статусу. Фактично, перебуваючи в межах магнетизму власної культури, він покликаний професією існувати і в інших культурних світах, відчуваючи приналежність до чогось на кшталт вселюдської духовної батьківщини. На нашу думку, це відчуття не є пустою суб'єктивністю, а має глибоке онтологічне коріння. Крім того, воно з необхідністю є оперуванням і наявною особистою духовністю, масштаб якої визначає для фахівця міру його евристичної спроможності. Разом з тим за цих умов кожний культурознавчий акт стає виконанням власної людськості.

У даних процедурах культуролог завжди стає точкою перетину різних культурних тенденцій і культурних рухів – тим більше відповідальність за фаховість його свідчень, що мають бути сформовані на об'єктивному ґрунті, позбавлені суб'єктивізму та будь-чого стороннього і тільки тоді повідомлені іншим. Перший крок до цього – загострена готовність і, що не менш важливо, здатність сприйняття будь-якої культурної реальності як гідного предмета аналізу, пов'язаного із самоздійсненням людини. Кожного разу це – усвідомлення умовності культурної стабільності й, водночас, – переконання у непохитності духовного, якому покликаний служити. З цих принципів речей, зокрема, й виникає потреба у гуманітарній ерудованості, яка є головним предметом нашого інтересу.

Ми підійшли до питання, яке проблемно не сприймається, адже саме поняття "гуманітарна ерудиція" є робочим для дискурсів, де констатується її наявність чи відсутність. У контексті нашої розмови вона проблематизується своїм зв'язком із живим процесом набуття фаховості, яка своїм об'єктом має таке складне й багатозарове явище, як культура.

У попередньому розгляді ми опосередковано торкнулися її засадничих складових. Спираючись на визначення ерудиції як явища всебічної освіченості й екстраполюючи його на сферу культурології, вважаємо доречним зауважити, що вона засвідчує існування і безупинність розвитку людського начала як творця нашого світу, значущої складової Всесвіту. Таким чином, вона є цілісною, а її всезв'язність обумовлена з'ясуванням місця і ролі Людини у світі та прагненням сформулювати відповідне їй всебачення. Силкові лінії цієї цілокупності заряджені енергією людського саморозвитку, пролягають його маршрутами, позначають потенційно можливу духовну навігацію. Її енергетичні поля – це, власне, енергетичні поля культури як процесу і результату сутнісної реалізації людини. Розуміння цього дає філософська антропологія, однак не як учнівське знання, а як знання, перетворене на спосіб культурологічного бачення.

Тут не обійтись філософським базисом, передбаченим напрямком навчання. У своїй формальній визначеності ці знання можуть залишитися мертвими. Інша справа, коли розуміння людської сутності розгорнуто по всіх параметрах її універсальності: креативно-діяльнісного начала, готовності до реалізації сутнісних сил, власного космосу, домірного Всесвіту, суспільності та здатності її відтворення у самореалізації, володіння мірою (мірною) предмета, в тому числі для створення краси, тощо. З цих позицій по-іншому виглядає емпірична фактичність, з якою переважно і працює культуролог: вона виявляється зовнішнім продовженням внутрішніх вібрацій, народжених контактом з навколишнім, гри енергій – іррадіації духовного ядра, складних інтенцій багатозарової тканини особистого Я, яка відтворює історію стосунків з іншими з їх позитивним, а також і травматичним досвідом.

Сутнісна універсальність як людське призначення в будь-якому випадку залишається умовою бачення і розуміння кожного людського саморуку. Вільно почуваючи себе у питаннях природи Людини, її родових характеристик, оперуючи фундаментальними й новими знаннями у цій царині, аналітик у сфері культурології виходить у простір психології, соціальної філософії, історії, соціології, семіотики, естетики, етики – всього, що в науці є дотичним до людського світу. Особливої уваги потребує простір його почуттєвості, яка складає основу двох фундаментальних діяльностей – моральної й естетичної, колиски і цитаделі духовності. Уособлюючи родові, сутнісні потреби Людини відноситься та жити в гармонії зі світом [4], вони створюють фундамент того, що в дуальній структурі Ното протистоять тварності, вичавлює її кожним моментом і фактом свого явлення.

Суб'єкт культури – це істота, яка не просто має почуття, а не може їх не мати. Обов'язковість врахування цього фактора передбачає входження у тонкий світ внутрішньої людини, що можливо лише за умов професійного володіння психологічними процедурами його аналізу, передусім знанням моделей людської психіки, типології емоційних станів, методів спостереження (опитування, інтерв'ю, тестування, анкетування), навичок інтенс-аналізу. У будь-якому експертно-аналітичному замірі культурного явища має враховуватись його психологічна суттєвість, яка невідворотно впливає на процеси його формування та соціокультурної легітимізації, адже кожна творча дія виходить з особистого Я і у своєму сприйнятті наштовхується на особисті ж Я, що народжує колізії внутрішньокультурного обміну, в якому постійно відтворюється людськість.

Цариною, де ці процеси унаочнені щонайбільше, є мистецтво. Його освоєння як простору польових культурологічних досліджень є необхідним не лише у плані вихідних навчальних настанов, але й як постійний аналітичний тренінг, що виховує культурологічну фаховість у роботі з мінливо-плинним об'єктом, напряду пов'язаним із сутнісним людським ядром. Тут все складніше, багатозначніше, поліморфно. Уявити собі злиття в одну наукову дисципліну культурології й естетики на кшталт соціологічної культурології неможливо, адже одна справа вивчення культури з боку її функцій як способу регуляції суспільних стосунків, інша – владування культурології зі своїм статутом в метатеорію мистецтва, яка обіймає увесь простір естетичної діяльності людини разом з її рафінованою формою – художнім. Тут мова не йде про використання апробованого аналітичного інструментарію, адже у даному випадку перед нами постає складний і багатограничний світ художньої образності з її природою, діалектикою, законами, класичним арсеналом та інноваціями, а надто – з унікальною здатністю бути надзвичайно точним резонатором людини.

Тому не у злитті з естетикою, зі спеціалізованими мистецтвознавчими дисциплінами слід шукати культурологічну підмогу, а в розумінні причетності естетичного і його форми – мистецтва – до активного культуротворення. Вміння грамотно прислухатися до нього, фахово вдивлятися в його образотворчу систему відкриває культурологу можливість точної соціокультурної діагностики, яка здатна набагато випереджати результати раціональної наукової аналітики. Така позиція посилює культурознавчий аналіз ще й за рахунок діалектичної єдності естетичного й моральнісного, що у своїй дотичності до розвитку сутнісних сил людини була яскраво досліджена О. І. Фортвою. Однак у цього питання є й інший бік: справжній гуманітарій, у даному випадку – професійний культуролог, не може бути морально індуферентним, адже тканина, з якою він працює, є духовною, а отже, позначена від своїх начал єдністю краси і добра.

Висновок. Фахова підготовка культурологів є сьогодні питанням великої соціальної ваги, надто – для сучасної України. Поєднуючи у собі теорію з її обов'язковою екстраполяцією у практику, ця професія є експертною, володіючи методами соціокультурної діагностики, й, водночас, здатна виступати самодостатньою стороною живого процесу культуротворення. Це особливо важить в умовах стагнації традиційних духовних регулятивів, соціальної нестабільності, всебічної прагматизації буття. Отже, домінування культурології у міждисциплінарних наукових дискурсах не є сьогодні випадковим, що висуває підвищені вимоги до підготовки культурологів-професіоналів.

Займаючи топ-позицію у сучасній гуманітаристиці, культурологія, у свою чергу, легітимується гуманітарними векторами, спрямованими на цілісне бачення культури як продукту людського саморозвитку. Саме вони мають бути враховані у формуванні відповідних культурознавчих компетенцій, спрямованих на людину як носія і творця духовності. За цих умов гуманітарна ерудиція виступає головною умовою фаховості культуролога, що передбачає аналітичне всебачення, точність соціокультурного моніторингу, продуктивність культуротворчого втручання.

В. С. Гриценко, канд. филос. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина

ГУМАНИТАРНАЯ ЭРУДИЦИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЯХ КУЛЬТУРОЛОГА

Статья посвящена исследованию гуманитарной образованности как признака профессиональности культуролога. Отдельное внимание уделено актуализации культурологии как науки, способной влиять на современные процессы развития культуры, рассмотрена необходимость учета данного фактора в формировании культурологических компетенций. Гуманитарное "всевидение" культурологии рассмотрено как основание быть доминантом современной гуманитаристики.

Ключевые слова: гуманитаристика, эрудиция, гуманитарный доминант, культура, сущность человека, сущностная универсальность человека, профессиональные компетенции.

V.S. Grytsenko, Ph.D., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

HUMANITARIAN ERUDITION IN THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE CULTUROLOGIST

The article is devoted to the study of humanitarian education as a sign of the professionalism of a culturologist. Special attention is paid to the actualization of cultural science as a science capable of influencing the contemporary processes of cultural development, the necessity of taking into account the given factor in the formation of culturological competences. Humanitarian "all-seeing" of cultural studies is considered as the basis to be the dominant of modern humanities.

In the conditions of crisis of self-definition a requirement grows in development of knowledge about a culture, a too – in humanitarian erudition as condition of culturological vision of all. She can be formed due to corresponding protocols of professional preparation of culturologist, procedures of grant to them the necessary knowledge and practical skills, in fact universality of the expected competences must be commensurable to the calls of modern humanitarian sciences in their essence understanding. It does actual a question in relation to the value of humanitarian knowledge on the modern stage of development of Man, but culturology, busy at first of all the analysis of spiritual senses, finds out her unique productivity among humanitarian research projects. Her humanitarian dominant finds all more confirmations in a scientific environment that promotes demand on professional accordance to such her position, that in turn envisages going beyond the scopes of formal set of competences.

Humanitarian erudition eliminates any formalization, in fact all-round form, is charged energy of human development, inflexible in aspiration to the spiritual kernel of culture. Working mainly with empiric facts, real culturologist is at essence level of their understanding, owning wide knowledge about procedures of examinations of the cultural phenomena, criteria of their estimation. A humanitarian awareness allows to him to be included in the thin sphere of internal man from positions of knowledge of human psyche, typology of the eotional states, methods of questioning, questionnaire, testing, analytical procedures. Among the terms of competence an important place belongs to understanding of heuristic potential of analysis of the art straight related to the essence human kernel in all many-sided nature of his display.

Keywords: humanitarism, erudition, humanitarian dominant, culture, the essence of man, essential universality of man, professional competencies.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жукова О. А. Избранные работы по философии культуры. – М.: ЛитРес, 2015. – 840 с. Режим доступу: <https://www.litres.ru/olga-zhukova-2/izbrannyye-raboty-po-filosofii-kultury/>
2. Кириллова О. С. Постмодернистский синдром междисциплинарности в гуманитаристике: проект "культурология" // Философия в современном мире: диалог мировоззрений: Материалы VI Российского философского конгресса (Нижний Новгород, 27–30 июня 2012 г.) – Режим доступу: www.scicenter-online/russkaya-filosofiya-scicenter/postmodernistskiy-sindrom-mejdiszplinarnosti-161439.html
3. Флиер А. Я. Культурология как гуманитарная наука // Общественные науки и современность. – 2005, № 1. – С. 163–164.
4. Фортвова А. И. О диалектическом единстве нравственного и эстетического / А. И. Фортвова. – К.: Вища школа: Изд-во при Киевском ун-те, 1985. – 151 с.
5. Эпштейн М. Н. Проективный словарь по философии. Новые понятия и термины. Современная техника, софийность и ангелология [Электронный ресурс] // Топос. Литературно-философский журнал. – 03.12.2003. Режим доступу: www.topos.ru/article/1846
6. Эпштейн М. Н. Транскультура. Культурология в практическом измерении // Эпштейн М. Н. Знак пробела: О будущем гуманитарных наук. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – С. 622–634.

REFERENCES

1. Zhukova, O. A. (2014) Izbrannyye raboty po filosofii kultury [Selected works on the philosophy of culture]. Retrieved from <https://www.litres.ru/olga-zhukova-2/izbrannyye-raboty-po-filosofii-kultury/>
2. Kirillova, O. S. (2012) Postmodernistskiy sindrom mezhdiszplinarnosti v gumanitaristike: proyekt "kulturologiya" [Postmodern syndrome of interdisciplinarity in humanities: the "culturology" project]. In *Filosofiya v sovremennom mire: dialog mirovovzreniy: Materialy VI Rossiyskogo filosofskogo kongressa (Nizhniy Novgorod)*. Retrieved from www.scicenter-online/russkaya-filosofiya-scicenter/postmodernistskiy-sindrom-mejdiszplinarnosti-161439.html
3. Fliyer, A. Ya. (2005) Kulturologiya kak gumanitarnaya nauka [Culturology as Humanities science]. *Obshchestvennyye nauki i sovremennost*, 2005, №1, pp.163–164.
4. Fortova, A. I. (1985) *O dialekticheskom edinstve nravstvennogo i esteticheskogo [On the dialectical unity of the moral and the aesthetic]*. Kyiv, Vyscha shkola.
5. Epshteyn, M. N. (2003) *Proyektivnyy slovar po filosofii. Novyye ponyatiya i terminy. Sovremennaya tekhnika, sofynost i angelologiya* [Projective Philosophy Dictionary. New concepts and terms. Modern technology, sophia and angelology]. *Topos*, 03.12. Retrieved from www.topos.ru/article/1846
6. Epshteyn, M. N. (2004) *Transkultura. Kulturologiya v prakticheskom izmerenii [Transculture. Culturology in practical terms]*. In *Znak probela: O budushchem gumanitarnykh nauk*. Moscow, Novoye literaturnoye obozreniye, p. 622–634.

Надійшла до редколегії 26.08.18